

LANDSKAPSARKITEKTUR
TRÄDGÅRD VÄXTPRODUKTIONSVETENSKAP
Rapportserie

Utvärdering av projekt *Planteringar utan gränser* i Helsingborg

Tim Delshammar, Rebecca Averdahl¹
Ulla Berglund²

¹ Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

² Institutionen för stad och land

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Rapport 2014:27
ISBN 978-91-87117-88-6
Alnarp 2014

LANDSKAPSARKITEKTUR
TRÄDGÅRD VÄXTPRODUKTIONSVETENSKAP
Rapportserie

Utvärdering av projekt *Planteringar utan gränser* i Helsingborg

Tim Delshammar, Rebecca Averdahl¹
Ulla Berglund²

¹ Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

² Institutionen för stad och land

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Rapport 2014:27
ISBN 978-91-87117-88-6
Alnarp 2014

Förord

Arbetet med denna rapport har finansierats av Helsingborgs kommun och SLU genom Movium Partnerskap. Vi tackar de personer som har ställt upp för intervjuer och som svarat på enkäter. Vi tackar även Jessica Svännel, Anders Kristoffersson, Märith Jansson och Cecilia Liljedahl för genomläsning och kommentarer på text och innehåll.

Tim Delshammar, Rebecca Averdal & Ulla Berglund

Sammanfattning/Abstract

Projekt *Planteringar utan gränser* startade med en tillfällig odlingsplats i Helsingborg år 2010. Idag finns odlingar på fyra platser i staden. Projektet drivs i samverkan mellan flera kommunala förvaltningar, Helsingborgshem och Svenska kyrkan. Syftet med projektet har varit att utveckla den sociala hållbarheten genom stadsodling. Den här utvärderingens syfte var att undersöka hur stadsodling i praktiken bidrar till stärkt social hållbarhet. Genom att stadsodlingen genomförs i samarbete med organisationer så som ideella föreningar, företag och kommunala verksamheter har kommunen kunnat nå ut till grupper som redan är organiserade. Med kommunalt anställda trädgårdsmästare har kommunen dessutom kunnat nå grupper som saknar den förankringen. Trädgårdarna har bidragit till ökad trygghet i människors vardagsmiljö.

Nyckelord: Stadsodling, Social hållbarhet, Helsingborg

Project *Planteringar utan gränser* started with a temporary garden in Helsingborg 2010. Today there are four gardens in the city. The project is managed in cooperation between several municipal departments, the social housing company Helsingborgshem and Church of Sweden. The aim of the project was to develop social sustainability through urban gardening. The evaluation of the project was made to explore how urban gardening in practice can contribute to a strengthened social sustainability. As a result of the cooperation within *Planteringar utan gränser*, the municipality has reached out to groups that are organized. The municipal gardeners have meant that the municipality also has been able to reach out to unorganized citizens. The gardens have contributed to a feeling of safety in people's everyday environment.

Keywords: Urban Agriculture, Helsingborg

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Planteringar utan gränser	1
1.2	Utvärderingens syfte, mål och huvudfrågor	2
1.3	Metod och material	3
2	Resultat	5
2.1	Odlingsplats Husensjö	5
	Deltagare	6
	Sociala nätverk	6
	Utveckling av sociala nätverk	7
	Inflytande och kontakten med kommunen	8
2.2	Odlingsplats Drottninghög	9
	Deltagare	9
	Sociala nätverk	10
	Utveckling av sociala nätverk	11
	Inflytande och kontakten med kommunen	11
2.3	Odlingsplats Närlunda	13
	Deltagare	13
	Sociala nätverk	14
	Utveckling av sociala nätverk	14
	Inflytande och kontakten med kommunen	15
2.4	Odlingsplats Planteringen	16
	Deltagare	17
	Sociala nätverk	17
	Utveckling av sociala nätverk	18
	Inflytande och kontakten med kommunen	18
2.5	Sammanfattning och jämförelse med liknande projekt	18
	Lund - organisation och genomförande	18
	Göteborg - organisation och genomförande	19
	Malmö - organisation och genomförande	19
	Helsingborg - organisation och genomförande	19
	Deltagare	20
	Sociala nätverk	20
	Inflytande och kontakten med kommunen	22
3	Diskussion och slutsatser	24
3.1	Måluppfyllelse och framgångsfaktorer	24
3.2	Slutsatser och råd för utveckling av stadsodling	27

1 Inledning

Stadsodling kan innebära att odla sin koloniträdgård, något som har varit vanligt i Tyskland, Danmark och Storbritannien sedan 1800-talet och i Sverige i över hundra år. De växande städernas arbetare och andra med små inkomster kunde få en del av sin försörjning från sin odling. Odlingen fungerade också som ett andningshål, en plats för rekreation och social samvaro. Åtminstone det senare gäller än idag. Efterfrågan på koloniträdgårdar och odlingslotter stiger i våra allt tätare och större städer, där många invånare också vill producera grönsaker på ett hållbart och miljövänligt vis.

Det vi idag mest talar om i termer av stadsodling är den rörelse som handlar om ”gemenskapsodling”, där det sociala motivet är mer uttalat. Sedan 1970-talet har ”community gardens” och ”gerilla gardening” funnits i USA och England. Gerillaodlingar har också förekommit i Sverige, då grupper annekterat delar av kommunala parker till exempel i Malmö, Göteborg och Stockholm. I USA har community gardens i vissa fall varit illegala, i andra fall legala och accepterade. Det finns flera svenska typer av trädgårdar som är inspirerade av amerikanska och brittiska community gardens. Tidiga exempel på sådana trädgårdar är Rosendals trädgård i Stockholm och Slottsträdgården i Malmö. Exempel från senare år är trädgårdar i stadsdelarna Seved och Rosengård i Malmö, Brunnhög i Lund, Matparken i Gottsunda i Uppsala samt de trädgårdar som har anlagts inom ramen för projektet Stadsnära odling i Göteborg. Många kommuner intresserar sig för stadsodling som en del i hållbar stadsutveckling. Det är alltså viktigt att sammanställa och analysera de erfarenheter som har gjorts de senaste åren för att ta tillvara stadsodlingens potential för en långsiktigt hållbar utveckling av våra städer.

1.1 Planteringar utan gränser

Projekt Planteringar utan gränser är ett projekt för att främja social hållbarhet genom stadsodling i Helsingborg. Kommunen har genom projektet tagit initiativ till fyra stadsdelsträdgårdar på kommunal parkmark. Det är en svensk variant av

community gardens. Kommunen har medverkat vid anläggning och skötsel samt bidragit med frö, växter och kunskap genom kommunalt anställda trädgårdsmästare. Utöver odlingen i stadsdelsträdgårdarna ordnas planteringsdagar, skördefester men också föreläsningar och kulturella aktiviteter.

Projekt Planteringar utan gränser startades i Stadsparken 2010 men flyttade senare ut i olika stadsdelar. Trädgårdar finns sedan 2011 i Planteringen, från och med 2012 i Drottninghög och från 2013 också i Husensjö och Närlunda – alla stadsdelar med dominans av flerbostadshus med hyreslägenheter. Projektet drivs av Miljöverkstaden/ Stadsbyggnadsförvaltningen, Helsingborgs stad i samverkan med Utvecklingsnämndens förvaltning och Kulturförvaltningen. Externa samarbetspartners och bidragsgivare under 2014 är Helsingborgshem och Svenska kyrkan. Organisationen av odlingen skiljer sig mellan de olika odlingsplatserna. Projektet har följande mål:

- Att skapa välbesökta mötesplatser.
- Att bidra till områdenas attraktivitet.
- Att bidra till ökad trygghet i områdena genom att fler vuxna vistas ute under eftermiddagar och kvällar.
- Att bidra till att bryta isolering och ensamhet i områdena.
- Att öka intresset för odling.
- Att utgöra en god kontaktyta som ger möjlighet till dialog mellan kommun och boende.

Inom projektet fanns det 2014 en projektledare/ trädgårdsmästare som arbetade större delen av året tillsammans med två timanställda trädgårdsmästare. I rapporten använder vi enbart ”projektledare” för att betitla Janine Österman, men hon är också verksam som trädgårdsmästare och det är i den rollen som de deltagande odlarna oftast möter henne. När odlarna refererar till ”trädgårdsmästare” så är det främst Janine de syftar på, men i vissa fall även de timanställda trädgårdsmästarna. Projektet initierades av Cecilia Liljedahl. Hon arbetade även som projektledare de första åren. I texten betitlas hon som ”projektutvecklare”.

1.2 Utvärderingens syfte, mål och huvudfrågor

Syftet med denna utvärdering är att undersöka hur stadsodling i praktiken bidrar till stärkt social hållbarhet. Vidare är syftet att undersöka vilka praktiska erfarenheter som gjorts vad gäller samverkan mellan olika parter samt vilka erfarenheter som kan dras utifrån detta. Studien görs mot bakgrund av att ett stort antal svenska kommuner, bostadsföretag och ideella organisationer har intresserat sig för stadsodling som ett medel för hållbar stadsutveckling, framförallt med avseende på att utveckla stadens offentliga och halvoffentliga rum och för att öka människors engagemang. I många fall involverar stadsodling flera olika delar av den kommunala

förvaltningen, företag, ideella föreningar, samt enskilda brukare. Det innebär att verksamheten både kräver samverkan mellan olika parter och att den kan stimulera till nya former av samverkan.

Utvärderingens mål är i första hand att ge ett konkret underlag för hur det fortsatta arbetet med stadsodling kan bedrivas i Helsingborg. I andra hand ska den ge ett underlag för hur andra kommuner, företag och ideella föreningar kan bedriva och utveckla stadsodling. Tre frågor har varit centrala:

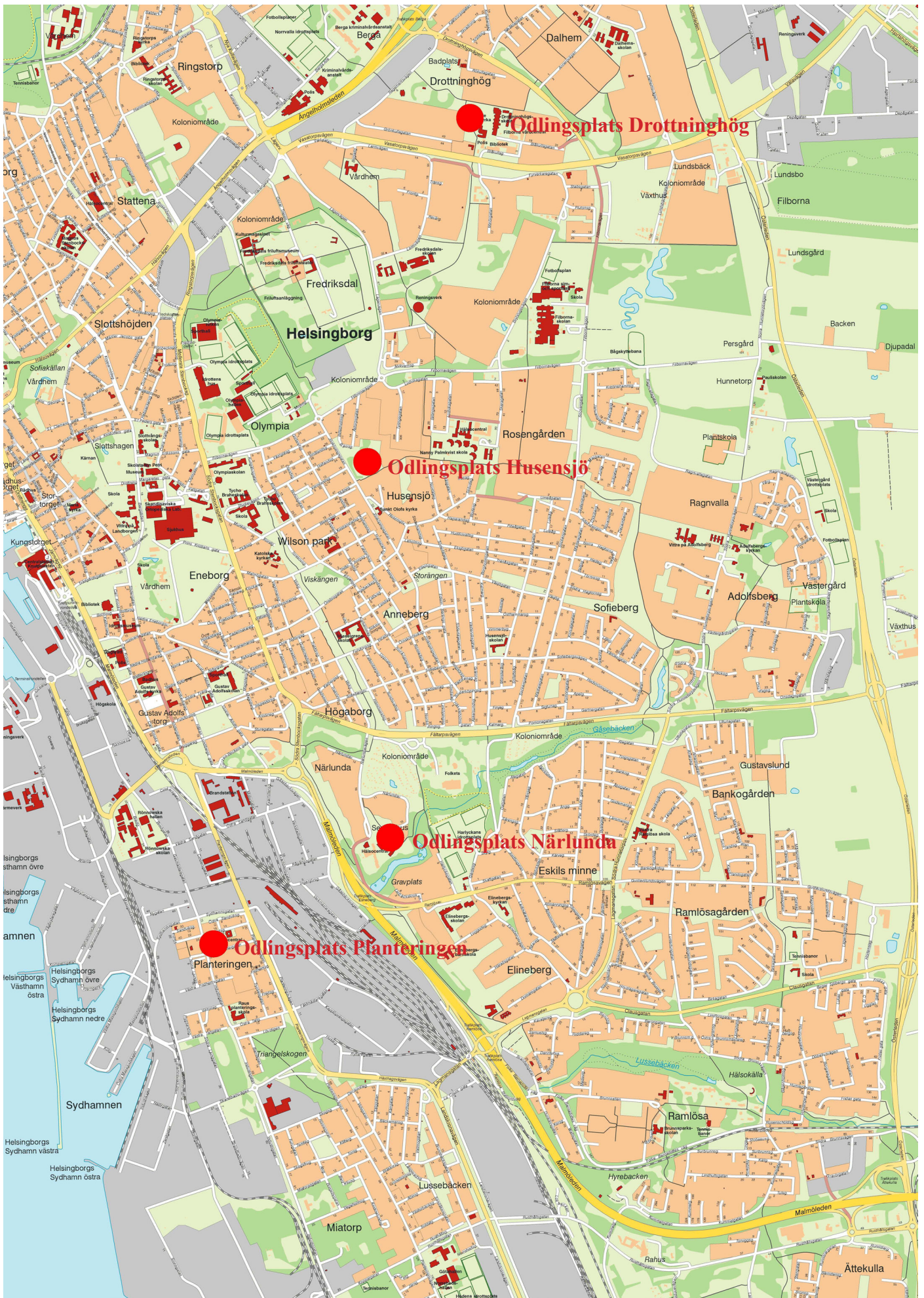
- Vilka grupper har involverats i stadsodlingen?
- Hur har odlingen påverkat utveckling av sociala nätverk - mellan aktiva inom odlingen samt mellan kommun och invånare?
- Vilka faktorer har varit viktiga för stadsodlingens sociala effekter?

Utvärderingen har genomförts vid SLU av Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning och Institutionen för stad och land i ett samarbete mellan Helsingborgs stad och Movium Partnerskap.

1.3 Metod och material

Utvärderingen bygger främst på intervjuer med medverkande odlare och personal från Helsingborgs stad och Svenska kyrkan. Elva odlare - två till tre per odlingsplats - har intervjuats. Samtliga intervjuer har genomförts av Rebecca Averdahl. För att få en bättre bild av odlarnas perspektiv har vi kompletterat intervjuerna med två enkäter. Först genomfördes en skriftlig enkät som delades ut av trädgårdsmästarna. I de flesta fall har respondenterna själva fyllt i enkäterna, men i några fall har de fyllt i med hjälp av trädgårdsmästarna. Därefter genomfördes en webbaserad enkät för att nå ut till de personer som inte svarat på den första enkäten. Sammanlagt svarade 29 personer på pappersenkäten och 16 personer på webbenkäten. Intervjuerna och enkäterna ger sammantaget en bra bild av odlarnas erfarenheter.

Det finns en spridning i ålder mellan de som har intervjuats eller svarat på enkäter. Yngst är sex år och äldst är 87. Det finns också en spridning när det gäller bakgrund, vilket kommer till uttryck i att de flesta har fyllt i enkäter själva, men några har behövt hjälp med språket. För att sätta erfarenheterna från Helsingborg i ett större sammanhang har svaren jämförts med svar från odlare i snarlika projekt i Göteborg, Malmö och Lund. För Göteborg och Lund har en enkät använts och för Malmö har intervjuer från tidigare utvärderingar använts. Utöver intervjuer och enkäter har vi använt oss av besök på plats samt tidigare gjorda redovisningar av projektet. Även när det gäller projektets upplägg har jämförelser gjorts med Göteborg, Malmö och Lund.

Figur 1. Översikt över odlingsplatserna i projekt Planteringar utan gränser. Underlagskarta © Lantmäteriet, i2014/764.

2 Resultat

Resultatredovisningen inleds med en beskrivning av erfarenheterna från de fyra odlingsplatserna. Därefter görs en sammanfattande redovisning för hela projektet. I sammanfattningen redovisas också erfarenheter från liknande odlingsprojekt i Malmö, Lund och Göteborg.

2.1 Odlingsplats Husensjö

Stadsdelsträdgården är en relativt liten och undanskymd odling i området Husensjö. Odlingen ligger i ett grönområde omgärdat av träd och buskar. Verksamheten stötts av S:t Olofs församling, Svenska kyrkan. Även Kompisnätverket Helsingborg har haft aktiviteter på platsen.

Figur 2. Odlingsplats Husensjö. Underlagskarta © Lantmäteriet, i2014/764.

Figur 3. Panorama över odlingsplats Husensjö. Foto: Tim Delshammar.

Deltagare

Enligt diakon Annette Nord vid S:t Olofs församling deltar runt 50 personer i odlingen eller aktiviteter kring odlingen. Gruppen består övervägande av kvinnor. Majoriteten är etniska svenskar, men fler etniska grupper finns representerade. Detta skiljer trädgården från de andra stadsdelsträdgårdarna i projektet. Det finns en förhoppning om att ännu fler grupper ska ta del av verksamheten. Åldersspridningen bland odlarna är mellan 30 och 70 år. Det finns en kärngrupp som är uppdelad i två: en planteringsgrupp med fem personer och en programgrupp med två personer.

Enligt projektledare Janine Österman består kärngruppen av övervägande kvinnor. I den större kretsen av odlare finns en åldersfördelning bestående i huvudsak av tre grupper: barn 5-13 år, föräldrar i åldrarna 30-45 år samt äldre personer. Vid större aktiviteter på odlingen så varierar antalet deltagare mellan 20-50 personer.

Sociala nätverk

Det finns en del sociala nätverk, bland annat tas ett exempel upp på ensamstående kvinnor med barn som har samma typ av bakgrund och som inte lärt känna varandra innan de började odla tillsammans. Kyrkan, Kompisnätverket och en syverkstad är engagerade i odlingen och det har också lett till att ett större kontaktnät har skapats mellan människor. Kompisnätverket är en verksamhet som låter invandrare möta svenskar.

Fjorton av deltagarna i Husensjö har besvarat webb- eller pappersenkäten. Av dessa har tio svarat att de har lärt känna personer som de inte kände tidigare. Fyra personer har svarat att de tror att det har betydelse för dem att de är med, till exempel när de söker jobb eller bostad.

Så här svarar en äldre kvinna på frågan om vilken som är den viktigaste anledningen till att hon är med och odlar: *För att förhoppningsvis träffa någon att prata med en stund.* Hon odlar inte, utan brukar bara besöka platsen. Hon skriver att hon brukar titta till platsen för att se om det har hänt något sedan sist. När hon träffar någon brukar de prata om växter och om miljön på platsen.

Utveckling av sociala nätverk

Vid odlingen på Husensjö är de fysiska förutsättningarna för platsen viktiga. Buskage och träd skapar en attraktivitet. Läget erbjuder fler funktioner i närheten. Odlingen ligger på en plats där inte särskilt många passerar, men man når ändå ut till folk. Det är en lugn plats, vilket intervjupersonerna tycker är positivt.

Samarbetet med trädgårdsmästarna är viktigt för de sociala nätverken. Det ger en trygghet att det finns en kontaktperson med kunskap som odlarna kan vända sig till.

Figur 4. Odlingsplatsen ligger centralt, men ändå lugnt och avskilt. Foto: Tim Delshammar.

Själva odlingsaktiviteten är också viktig för att främja och utveckla sociala nätverk. Odlarna byter plantor med varandra. De lär känna nya personer som de inte kände tidigare genom odlingen. En intervjuperson (man) svarar att han har lärt känna en kille på odlingen som han stötte på av en slump. En annan intervjuperson (kvinna) nämner att hon lärt känna personer både i sin egen ålder och lite äldre. Bekantskapen är på en sådan nivå att man pratar med varandra lite grann på odlingen. Man nöjer sig inte med att bara hälsa på varandra. De nya kontakterna beror enligt deltagarna på platsens läge. Många människor bor i närheten och odlingen ligger relativt centralt. Den intervjuade kvinnan menar att odlingen inte går att missa. Att man odlar tillsammans – att det är en gemensam aktivitet – och att man bor i samma område framhävs som en viktig faktor för att sociala nätverk ska kunna utvecklas. Det faktum att det finns en odlingskunnig person på plats underlättar också. En person med lite mer kontroll och kunskap är viktigt att ha. Hon

lyfter fram att en sådan typ av grund att stå på gör att odlingen blir mer professionell och att man genom att ha en praktisk samordnare når ut till fler på ett annat sätt. Den intervjuade mannen menar att det hade varit svårt att slutföra saker utan en odlingskunnig person på plats. Även platsens utformning är viktig för de sociala nätverken, då det enligt deltagarna finns en grundtanke om tillgänglighet i och med lådornas placering.

Så här skriver en person i en enkät:

Man pratar vid träffarna om både odling och ibland om privata saker om familj och livet.

Inflytande och kontakten med kommunen

De intervjuade odlarna upplever att de själva har kunnat vara med och påverka utformningen och verksamheternas innehåll, men projektledare Janine Österman tar de avgörande besluten.

I webb- och pappersenkäten har tio av fjorton svarat att de känner att de har kunnat påverka odlingens utformning och/eller de övriga verksamheternas innehåll. En person kommenterar det så här: *Alla förslag mottags med glädje och genomförs.*

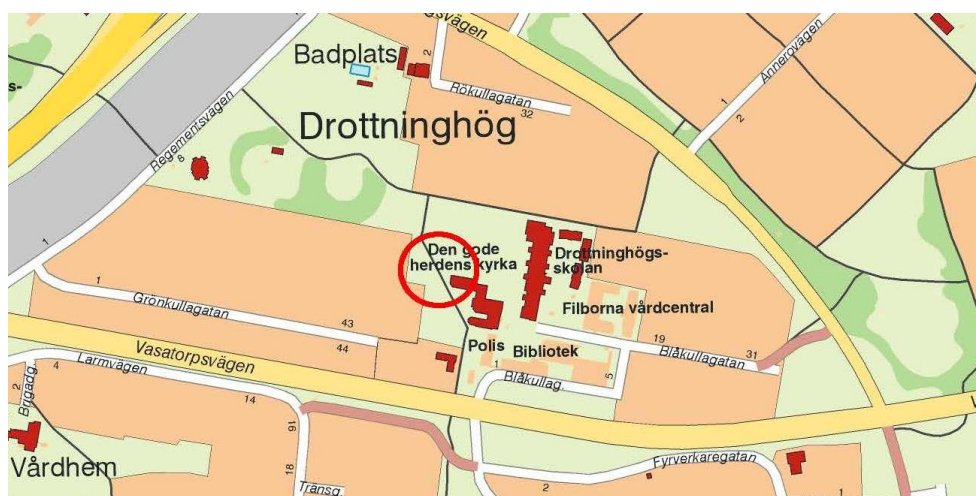
Diakon Annette Nord från Svenska kyrkan menar att det inte är så mycket engagemang från deltagarnas håll när det gäller andra aktiviteter eller verksamheter i stadsdelen. De intervjuade odlarna är tveksamma till om de känner ett större engagemang för sin stadsdel genom odlingen.

I webb- och pappersenkäten har tio svarat att de bryr sig mer om sin stadsdel sedan de började besöka odlingen. En person kommenterar så här:

Man har lärt känna fler som bor i området och då kan man komma med funderingar hur området kan göras bättre. Känner trygghet i området.

2.2 Odlingsplats Drottninghög

Odlingen på Drottninghög ligger på en plan gräsyta mitt i en korsning mellan tre gångvägar. I närheten finns centrum, skola och bostäder av olika typer. Det är många organisationer som är delaktiga i odlingen. Bland de ideella föreningar som är engagerade finns Balkansk Kulturförening, Filborna Församling – Den Gode Herdens Kyrka, The Gambian Society in Helsingborg, Hyresgästföreningen, Iranska Kvinnoföreningen och Nattvandrarerna. Andra organisationer, som enligt stadsdelsutvecklare Saul Sagnia stöttar odlingen, är Stadsbyggnadsförvaltningen, Utvecklingsnämndens förvaltning, Idé A Stadsdelsutveckling – Kulturförvaltningen, Helsingborgshem och Projekt DrottningH-Stadsledningsförvaltningen.

Figur 5. Odlingsplats Drottninghög. Underlagskarta © Lantmäteriet, i2014/764.

Figur 6. Panorama över odlingsplats Drottninghög. Foto: Tim Delshammar.

Deltagare

På odlingen i Drottninghög är totalt mellan 50 och 60 personer engagerade i odlingen eller aktiviteter kring den. Det är en blandning av olika etniska grupper bland deltagarna, och ibland är fler personer av annan etnicitet än svenska representerade på odlingen, vilket framförallt beror på att många föreningar är engagerade i odlingen. Saul menar att det är svårt att uppskatta könsfördelning bland deltagarna, men att det oftast är en bra blandad uppslutning kring odlingen. Delta-

garna är mellan cirka 7 och 70 år. Projektledare Janine Österman uppskattar antalet deltagare vid större aktiviteter till ca 50-100 personer.

Det finns en kärngrupp, där tre enskilda boende och sex organisationer ingår. Janine menar att ungefär 10-15 personer ingår i kärngruppen. Det är mest kvinnor, men representationen varierar från gång till gång. Åldersfördelningen på deltagarna i kärngruppen är från cirka 20 år och uppåt.

Figur 7. Odlingsplatsen ligger nära gång- och cykelstråk. Foto: Tim Delshammar.

Sociala nätverk

Saul menar att de föreningar som är engagerade i odlingen har kommit närmre varandra tack vare odlingen. I närheten av odlingen ligger också ett trygghetsboende för äldre. De äldre som engagerat sig i odlingen har fått en ökad social samvaro. Saul menar att olika åldersgrupper kan mötas på odlingen vilket skapar en tryggare atmosfär i området.

De intervjuade deltagarna menar att många nya kontakter har skapats tack vare engagemanget i odlingen. Både äldre och yngre personer - från olika länder - som bor i området har lärt känna varandra bättre. När föreningarna samlas på somrarna vid odlingen träffas många människor. Under vintern är det lite svårare att umgås mellan föreningarna, men det anordnas informationsmöten.

Sjutton av deltagarna i Drottninghög har svarat på web- och pappersenkäten. Av dessa har sexton lärt känna personer som de inte kände förut genom att delta i

odlingen. Nio har svarat att de tror att det har betydelse för dem att de är med, till exempel när de söker jobb eller bostad.

Utveckling av sociala nätverk

Saul säger att odlandet som sådant har betydelse för att de sociala nätverken har utvecklats. Det beror på att det är en gemensam aktivitet. Även odlarna anser att den gemensamma odlingen är ett bra sätt att träffa människor på. Saul anser också att platsens läge har betydelse. Odlingen ligger någorlunda centralt. Att den dessutom ligger i en korsning, på en plats som är allmän och upplevs tillhöra alla, tror Saul är positivt. Man planerar en ny lekplats nära odlingen, vilket kan göra att barn och föräldrar har lättare att hitta till odlingen. Saul nämner också fysiska objekt som till exempel fasta grillar, vattenutkast till odlingen och växthus som saker som skulle kunna bidra till att de boende sätter ännu större värde på platsens betydelse.

Så här skriver en äldre kvinna:

Vi har hjälpts åt att jobba & vattna tillsammans & lärt känna varandra på så sätt. Sitter ofta vid odlingen, varje dag, och börjar prata med folk. Träffar mer folk här än på seniorhuset där jag bor.

Platsens utformning - att den inte är utspridd över en större yta - lyfts upp som en faktor som anses bidra till att sociala nätverk kan utvecklas. Saul lyfter fram redan existerande nätverk som en faktor till utvecklingen. Den nya lekplatsen, Multiarenan, Konstplanket, trygghetsboendet, kyrkan och skolan ger en synergieffekt. De befintliga bänkarna anses av deltagare väldigt positiva då de erbjuder en bra mötesplats. Det faktum att lådorna är placerade runt en sittplats uppskattas då man kan sitta i mitten av odlingen.

Att det finns en trädgårdsmästare på plats som hjälper till tas också upp som en positiv aspekt, både av Saul och av deltagare på odlingen. Denna roll lyfts upp som en grundförutsättning som underlättar organisering. Deltagare sätter stort värde på kommunens engagemang på detta vis. Att ha en ”resursperson” som kan visa hur man odlar och ta ansvar för att verksamheten fungerar gör att konflikter kan undvikas.

Inflytande och kontakten med kommunen

De intervjuade odlarna upplever att de kan påverka utformning och aktiviteter på odlingen. De menar att de kunnat välja vad de ska odla och ge förslag på verksamheternas innehåll.

I web- och pappersenkäten har tretton av sjutton svarat att de känner att de har kunnat påverka odlingens utformning och/eller de övriga verksamheternas innehåll. En person kommenterar det så här:

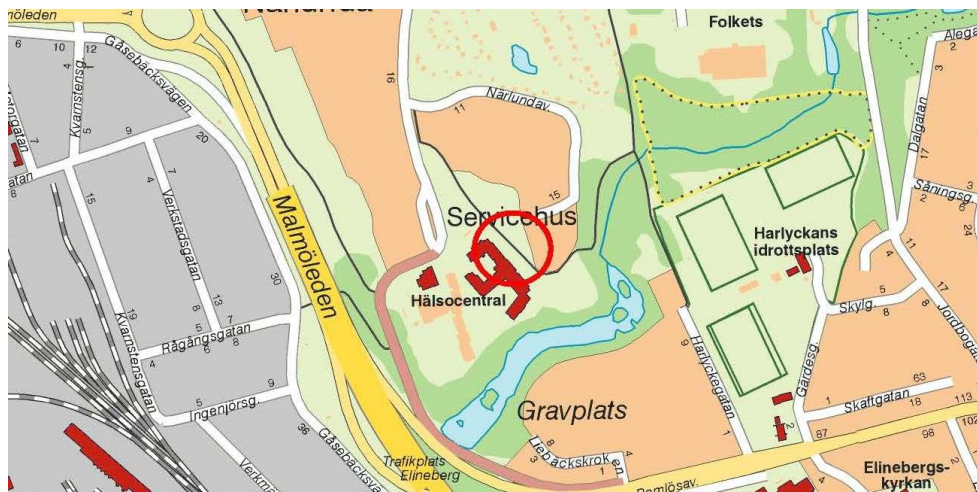
Det ÄR ju vi själva som planerar och sköter odlingarna. Vår trädgårdsmästare Janine Östman, är otroligt bra på att ena och hjälpa oss att hitta bra lösningar. Vore vi säkra på att vi får behålla den plats vi nu har, skulle idéerna flöda.

De intervjuade odlarna säger sig ha fått ett större engagemang för sin stadsdel genom odlingen. En person lyfter fram integration som ett viktigt mål. Hon vill få bort muren mellan *vi och dom* och låta barnen leva i ett *fritt samhälle*. En annan säger att hon har fått en bättre koppling till sitt bostadsområde genom odlingen. En tredje nämner att odlingen är bland det bästa som har hänt området i och med att en mötesplats har skapats där de boende kan vara delaktiga och påverka. Detta leder till att man gör något tillsammans vilket är väldigt positivt.

I webb och pappersenkäten svarar sexton personer att de bryr sig mer om sin stadsdel sedan de började besöka odlingen. En äldre man svarar så här i ett enkätsvar: *Ja, jag har koll här varje dag, ser vem som är här. Städar & fixar i lådorna.*

2.3 Odlingplats Närlunda

Odlingen vid Närlunda ligger på en plan gräsyta, precis i anslutning till ett gångstråk och en förskola. Projekt Planteringar utan gränser samarbetar här med Eget Driv, som är Helsingborgshems satsning på långtidsarbetslösa och utsatta i området; Fritid Helsingborg samt Somaliland Ungdom. Odlingen drivs av familjer i närområdet samt av förskolan.

Figur 8. Odlingplats Närlunda. Underlagskarta © Lantmäteriet, i2014/764.

Figur 9. Panorama över odlingplats Närlunda. Foto: Tim Delshammar.

Deltagare

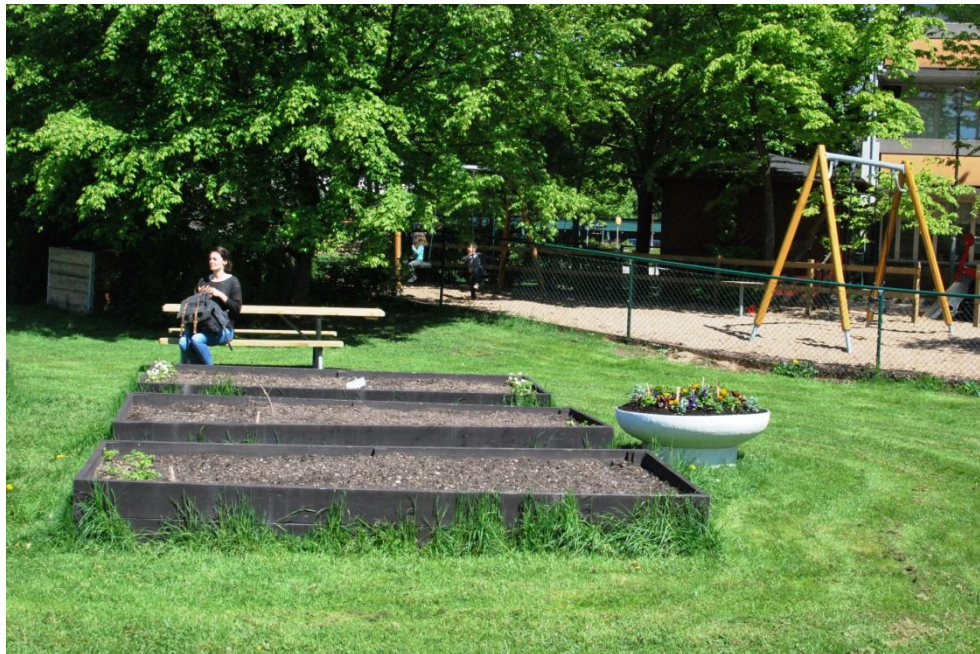
Deltagarna på Närlunda uppskattas av projektledare Janine Österman till ungefär 20-50 personer. Det finns en kärngrupp, bestående av cirka 5-10 personer. Könsfördelningen i kärngruppen är ungefär lika många kvinnor som män. Här är en stor del av deltagarna barn mellan 5 och 13 år samt deras föräldrar. Majoriteten av deltagarna är arabisktalande från bland annat Libanon, Irak, Syrien och Somalia. En del etniskt svenska deltagare finns också, främst från det närliggande ålderdomshemmet.

En tolvårig flicka som har besvarat enkäten med hjälp av Janine beskriver att hon tycker att det är kul att odla med sina kompisar och att det blir fint. Hon lär sig nya ord genom att vara med. Odlingen är viktig eftersom det är en plats där tjejerna får vara. På multisportsarenan får inte tjejerna plats, säger hon.

Sociala nätverk

Samtliga intervjuade menar att de lärt känna sina grannar bättre, eftersom odlingen erbjuder en yta att umgås på. De ser också positivt på att de lärt känna bland annat trädgårdsmästarna från kommunen.

Nio av deltagarna i Närlunda har besvarat web- och pappersenkäten. Av dessa har sex svarat att de har lärt känna nya människor. Tre tror att det har betydelse att vara med, till exempel för att söka jobb eller bostad.

Figur 10. Odlingsplatsen ligger nära en förskola. Foto: Tim Delshammar.

Utveckling av sociala nätverk

De intervjuade deltagarna beskriver aktiviteten ”att odla tillsammans” som en betydande faktor till att de sociala nätverken har kunnat utvecklas. En deltagare nämner att det är positivt när andra deltagare är vid odlingen, eftersom det är där man träffas. Att det finns odlingskunnig personal på plats uppskattas också.

En nioåring svarar i enkäten att hen har lärt känna *dig* (trädgårdsmästaren). Hur det gick till? *Genom att du sa vad du hette.*

Inflytande och kontakten med kommunen

De intervjuade odlarna anser att de kan påverka vad som sker vid odlingen, både vad gäller odlingsaktiviteter och andra verksamheter knutna till odlingen. En deltagare nämner att hon gärna skulle vilja göra fler aktiviteter tillsammans med andra deltagare, till exempel laga mat.

I webb- och pappersenkäten har sju av nio svarat att de känner att de har kunnat påverka odlingens utformning och/eller de övriga verksamheternas innehåll.

De intervjuade odlarna anser att odlingen är viktig för området. Odlingen är en plats där man träffas och möter både nya och bekanta personer. En deltagare beskriver odlingen som ett sätt att visa sitt engagemang för bostadsområdet. En annan berättar om sitt barn som är aktiv i odlandet. Genom odlingen har barnet blivit mer nyfiken på sitt område.

Sju personer har i enkäterna svarat att de bryr sig mer om sin stadsdel sedan de började besöka odlingen.

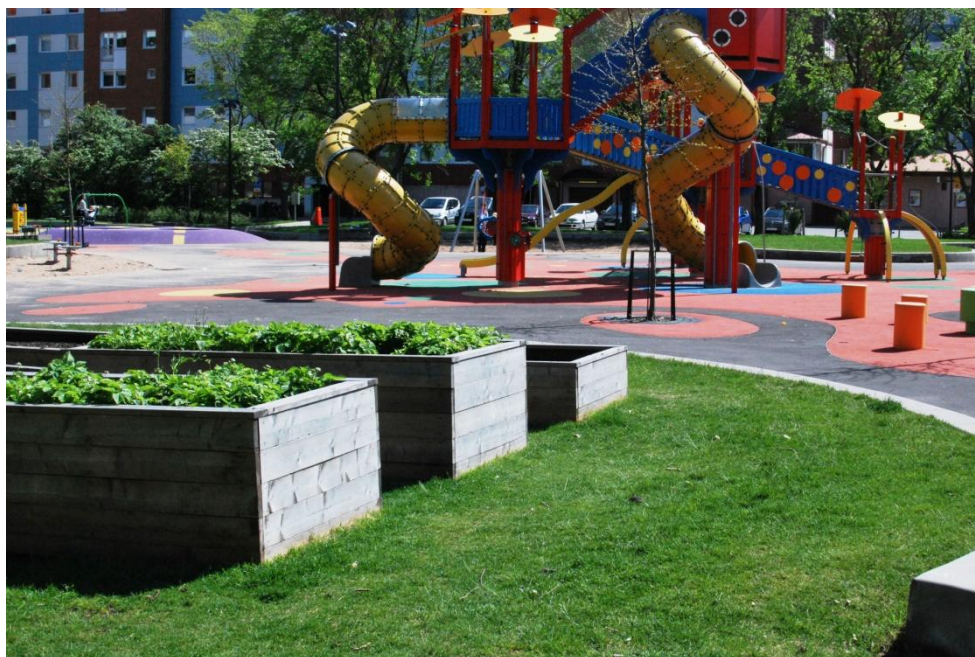
Deltagare

På Planteringen finns en kärngrupp bestående av ungefär 5 personer med en liten övervikt på kvinnor. Vid större aktiviteter uppskattar Janine att antalet deltagare kan stiga upp till ca 20-50 personer. Majoriteten av deltagarna på odlingen har utländsk härkomst, från bland annat Vietnam, Balkan, Irak, Syrien och Kurdistan.

Sociala nätverk

Eftersom engagemanget på Planteringen ser lite annorlunda ut jämfört med de andra odlingarna så har det varit svårt att få tag på lämpliga personer att intervjua. Gemensamt för de tre intervjuade är att de beskriver att de blivit bekanta med de två trädgårdsmästarna. När trädgårdsmästarna är på odlingen kommer fler personer dit och engagerar sig. En person nämner också att hen lärt känna andra personer med utländsk härkomst som inte heller kan språket så bra.

Ingen deltagare från Planteringen har besvarat webbenkäten. Fem har besvarat pappersenkäten. Av dessa har samtliga svarat att de har lärt känna nya människor, till exempel trädgårdsmästarna. Tre tror att det har betydelse att vara med, till exempel för att söka jobb eller bostad.

Figur 13. Odlingsplatsen ligger i direkt anslutning till en lekplats. Foto: Tim Delshammar.

Utveckling av sociala nätverk

Att det finns odlingskunniga personer på plats är viktigt för odlingen på Planteringen, särskilt med tanke på att gruppen är så löst sammansatt. Aktiviteten *att odla tillsammans* nämns också som en viktig del i att man faktiskt lärt känna någon annan och att de sociala nätverken ska kunna utvecklas. En deltagare nämner att många personer från andra områden som är på platsen för lekplatsens skull även är nyfikna och besöker odlingen. Närheten till lekplatsen är betydelsefull för att göra odlingen till en mötesplats.

En kvinna, som har fått hjälp av projektledare Janine Österman med att svara på enkäten, beskriver att hon odlar för att hennes barn tycker att det är kul. Det finns också andra med samma härkomst som odlar i planteringen. De träffas varje tisdag och pratar om barnen, berättar hon.

Inflytande och kontakten med kommunen

De intervjuade odlarna menar att de ibland kunnat påverka och föreslå saker om de vill göra något speciellt kopplat till odlingen. En deltagare menar att de kan diskutera med Janine och att hon är positivt inställd till deltagarnas engagemang.

De intervjuade odlarna menar att de har fått ett större engagemang för sin stadsdel tack vare odlingen. En 11-årig flicka säger att hon vill att det ska vara fint i området och hoppas att andra boende ska vilja komma hit eftersom det leder till mer glädje i området. En annan deltagare vill förbättra området och menar att odlingen blir ett sätt att göra det på.

2.5 Sammanfattning och jämförelse med liknande projekt

Projekt Planteringar utan gränser i Helsingborg är ett av flera kommunala projekt som har startats ungefär samtidigt och med snarlika ambitioner. Det finns både likheter och skillnader mellan dessa projekt. I det här avsnittet jämförs erfarenheter från uppföljningen i Helsingborg med stadsodlingsprojekt i Lund, Göteborg och Malmö, där uppföljande studier också har gjorts. Här redovisas också sammanfattande kommentarer från de kommunala aktörer som deltagit i helsingborgsstudien.

Lund - organisation och genomförande

Lunds kommun har en stor odling omfattande cirka ett hektar odlad mark i stadens utkant, i den framtida stadsdelen Brunnshög. Odlingen är inte avsedd att vara permanent utan snarare en fas i utvecklingen av det nya området. Odlingen ska i dagsläget inte finnas kvar efter 2017. Arbetet genomförs med hjälp av anslag från Delegationen för hållbara städer. Deltagarna är både enskilda privatpersoner och organiserade grupper. Dessutom finns det en stadsodlingskurs som har verksamhet

på plats. Det finns cirka 250 personer listade som verksamma på odlingen. Men det är svårt att ange exakt hur många personer som deltar i odlingen eftersom många deltar inom ramen för en organisation, andra inom ramen för sin familj. Verksamhetens organisatoriska bas är Tekniska förvaltningen tillsammans med Holma folkhögskola.

Göteborg - organisation och genomförande

I Göteborgs kommun finns för närvarande femton odlingsplatser som stötts av det kommunala projektet Stadsnära odling. Projektet drivs med kommunala anslag. Nya odlingar sker på initiativ av enskilda eller grupper av invånare. Projektet har fokuserat på att bygga upp en långsiktig organisatorisk infrastruktur för varje enskild odlingsplats. Kommunen ställer krav på att det ska finnas en lokal organisation som har ansvar för varje odlingsplats. I de fall då det saknas en existerande organisation ställer kommunen krav på att en odlarförening ska bildas. Kommunen stöttar den nystartade föreningen med utbildning i organisatoriskt arbete.

Malmö - organisation och genomförande

Malmö kommuns odlingsprojekt har genomförts med anslag från bland annat Delegationen för hållbara städer. Resurserna har främst lagts på odlingsinspiratörer. Dessa har försökt fånga upp intresserade kommunala verksamheter, ideella organisationer, lösa grupper och enskilda boende i stadsdelen Rosengård. Odlingsinspiratörerna har även arbetat på uppdrag av bostadsföretag i området. De har arbetat tillsammans med ett muslimskt studieförbund i stadsdelen. Deras arbete har varit att stötta tillkomsten av nya odlingar, praktiskt och socialt. De har initierat, anlagt och delvis skött cirka 20 odlingsplatser. Dessa har varierat i storlek, från enstaka odlingslådor till uppemot 100 kvadratmeter. I några fall finns det en organisation som har ett tydligt ansvar för odlingsplatserna. Men i många fall sköts platserna av enskilda eller löst sammansatta grupper efter muntliga överenskommelser. Här saknas alltså en organisatorisk bas. Flera av odlingarna har redan lagts ner.

Helsingborg - organisation och genomförande

Projekt Planteringar utan gränser i Helsingborgs stad bedrivs i fyra olika bostadsområden. Det vänder sig främst till de boende i närområdet, men är i princip öppna för vem som helst att delta i. Aktiviteterna på varje område hålls samman av en kommunalt anställd trädgårdsmästare som planerar verksamheten tillsammans med en mindre grupp lokala odlare. På varje ställe finns det lokala aktörer som bidrar till eller på annat sätt stöttar verksamheten. Det som skiljer Helsingborg från de tre andra städerna är alltså kombinationen av odlingsinspiratörer och lokala föreningar.

Deltagare

På alla odlingar i Helsingborg utom Planteringen är antalet deltagare cirka 20 till 50 personer. Det finns kärngrupper på alla odlingar bestående av cirka 5-10 personer, även om de ser lite olika ut på varje odling. På alla odlingar är flera etniska grupper representerade, speglade närområdena. Husensjö är den enda odlingen som främst brukas av etniska svenskar.

Odlingen på Drottninghög sticker ut lite i och med att där är så många föreningar engagerade i odlingen. Åldersfördelningen på odlingarna är relativt jämn, men Närlunda utmärker sig med en stor andel barn som är engagerade.

Projektledare Janine Österman upplever det som att fler kvinnor än män tar ansvar för skötseln av odlingarna.

Sociala nätverk

De intervjuade kommunala representanterna i Helsingborg menar att odlingen har underlättat utvecklingen av sociala nätverk. Föreningar som engagerar sig i de olika odlingarna har också lett till kontakter mellan både föreningar och enskilda. Odlingarna fungerar som mötesplatser. På samtliga odlingsplatser har grannar lärt känna varandra. Sju av de elva intervjuade odlarna säger att mötet med andra människor har varit en viktig anledning till att de deltar.

Bilden av hur det fungerar i Helsingborg bekräftas av svaren på stadsodlingsenkäter som har genomförts i Göteborg och Lund. I Göteborg svarar nio av tio att de har lärt känna nya människor. I Lund är det åtta av tio som gjort nya bekantskaper.

Projektutvecklare Cecilia Liljedahl betonar att platsens läge är viktigt. Det var anledningen till att den första odlingen placerades i Stadsparken eftersom det var centralt och för att många människor spontant rör sig i det området. Cecilia anser att det är väldigt positivt att professionella engagerar sig i odlingarna, eftersom man då får en dialog mellan kommun och boende. Det är en bra utgångspunkt för att utveckla bostadsområden. Hon menar att det är svårt att säga till medborgare att skapa en demokratisk mötesplats, men att kommunen kan bidra med att skapa en yta som de boende drar nytta av och uppskattar. Att ha en odlingskunnig person på plats som kan vara en kontaktperson mellan kommun och boende är med andra ord mycket betydelsefullt. Trädgårdsmästarens roll handlar också om att se till så att det fungerar mellan de medverkande odlarna. Trädgårdsmästaren ska se till så att alla typer av intresserade känner sig inkluderade.

Projektledare Janine Österman betonar att trädgårdsmästarna har varit viktiga för att ge barn i utsatta miljöer en möjlighet att utveckla trygga kontakter med vuxna utanför familjen:

Vad gäller barnen så är det tyvärr så att alla inte har det så bra hemma och för dem kan odlingen vara en trygg punkt där vi trädgårdsmästare är trygga, kontinuerliga vuxna där fokus är ett annat än familjens problem. Vid od-

lingarna träffar barnen inte bara oss utan också andra vuxna som är beredda att hjälpa till. Jag vet ett par fall där barn har fått en "extramormor".

Janine nämner också att hon tror att det är den förutsättningslösa platsen som ger utrymme för människor att umgås utan förväntningar och krav. Vem som helst ska kunna komma till odlingarna och känna sig inkluderad, oavsett vad man har för syfte med att vara där.

Odlandet, aktiviteterna, platsen och trädgårdsmästarna är det kitt som skapar denna förutsättningslösa plats. Där kan man välja att gå in med den resurs man vill: sin arbetskraft, sin pratglädhet, sina nybakade bullar o.s.v. Efterhand är det många som engagerar sig allt mer och genom engagemanget skapar man band till andra. Man måste ta ställning till saker ihop, lösa problem, följa med i någons entusiasm, lyssna på varandra och kanske vara en stödjande person i lägen där någon inte riktigt orkar med. Trädgårdsmästarens roll ska inte underskattas här då man ofta får parera, avledda eller föra samman beroende på situation.

Även projektutvecklare Cecilia Lindahl betonar fördelarna med en kravlös verksamhet i anslutning till odlingarna. Det är viktigt att ha aktiviteter som genomförs i anslutning till odlingen för skapa ett socialt sammanhang mellan de medverkande. Det var en medveten strategi från första början.

De intervjuade odlarna i Helsingborg anser att odlingen som aktivitet är viktig för att främja de sociala nätverken. De kan till exempel byta plantor eller liknande med varandra. Att möta människor genom odling är positivt. Det finns stora skillnader mellan de intervjuade när det gäller hur många nya bekantskaper de har gjort, men de flesta har utökat sitt nätverk genom nya bekanta. Många av odlarna bor i närheten av respektive odling. Det bidrar också till att de sociala nätverken kan utvecklas bättre. Stadsdelsutvecklare Saul Sagnia påpekar att odlarna har bra förutsättningar för att lära känna varandra eftersom många bor nära den odlingsplats där de är aktiva.

Många säger att det är viktigt att det finns en trädgårdsmästare som kan bidra med kunskap och kan samordna verksamheten. Det blir en trygghet för odlarna. Platsens läge är också viktigt, eftersom odlingar som ligger centralt i ett område ofta har många förbipasserande. Dessa kan spontant besöka odlingarna och få upp ögonen för möjligheten att odla.

I enkätsvaren från Lund beskriver deltagarna hur både spontana och organiserade aktiviteter på platsen har bidragit till att de fått nya kontakter. Det samma gäller enkätsvaren från Göteborg. I de allra flesta fall behandlar de skriftliga kommentarerna antingen enbart organiserade aktiviteter eller enbart spontana besök. Det är därför troligt att de organiserade aktiviteterna är viktiga för vissa deltagare, medan andra deltagare har lätt att knyta kontakter bara genom att vistas på platsen. I sva-

ren från Göteborg lyfts även de lokala odlarföreningarna fram som en anledning till att man har lärt känna nya människor.

Inflytande och kontakten med kommunen

Många av de intervjuade deltagarna ser väldigt positivt på att de har lärt känna trädgårdsmästarna från Helsingborgs stad. De flesta känner också ett större engagemang för sitt bostadsområde. Det är endast de intervjuade deltagarna på odlingsplats Husensjö som är tveksamma till om de känner sig mer engagerade än tidigare.

Projektledare Janine Österman säger att många deltagare kommer till henne med frågor och synpunkter både om odlingen och om annat. Det kan till exempel vara frågor om utemiljön och varför den är utformad som den är. Janine menar att trädgårdsmästarna har en viktig roll när det gäller att fånga upp de boendes önskemål. Ibland måste de också hitta kompromisser mellan vad som önskas och vad som är möjligt:

Aktiviteter och fysisk utformning av odlingarna på de olika områdena styrs av två saker: trädgårdsmästarnas professionella kunskap kring odling och odlarnas önsknings. Vi som jobbar inom projektet diskuterar vad som är bra lösningar och vad som kan göras inom ramen för projektet. Vi har en riktigt stor tavelram så oftast kan vi gå helt på linje med de önskningarna som kommer upp. Eftersom det är så många olika odlare som är med, med vitt skilda önsknings kanske vi ibland får välja en sak när det gäller små praktiska insatser i det dagliga arbetet. Men vad som odlas och var är odlarna i högsta grad med och bestämmer. På hösten utvärderar vi säsongen gemensamt och det är detta som ligger till grund för nästa års projektplan. Eftersom Planteringar utan gränser drivs av kommunen är detta en av de saker jag får jobba mest med att utveckla.

Projektutvecklare Cecilia Liljedahl menar att det finns många exempel på att odlingen bidragit till att deltagarna intresserar sig mer för vad som händer i sin stadsdel. Alla odlingar sprider goda ringar på vattnet. Människor känner att de får lov att tycka till. Cecilia tycker också att odlingen bidragit till att det blivit enklare för henne att få kontakt med boende i området. Att man syns så tydligt när man är ute är positivt eftersom människor gärna passerar och är nyfikna. Det är direkt, positivt och spontant. Enlätsvaren och intervjuerna från Helsingborg ger exempel på att odlingen bidrar till ett större intresse för stadsdelen, men svaren är få och för kortfattade för att det ska gå att dra tydliga slutsatser för hela gruppen odlare.

I enkätsvaren från Lund uppger mer än 90 % av deltagarna att de bryr sig mer om stadsdelen sedan de började odla. Att så många tycker det beror troligen på att stadsdelen är under förändring och att det finns ett pågående planeringsprojekt som kommer att leda till en förändring. Men även i Göteborg är det två tredjedelar

som uppger att de bryr sig mer om sin stadsdel efter det att de börjat odla. I Göteborg ligger odlingarna i befintliga bostadsområden.

Hälften av de svarande i lundaenkäten tror att deras deltagande kan ha betydelse när de i framtiden söker jobb eller bostad. En tredjedel av de boende i Göteborg tror att det kan vara en fördel. Att det är fler i Lund kan förmodligen förklaras med att många av deltagarna där är studenter och därför är i en situation då de i en nära framtid ska söka både jobb och bostad.

3 Diskussion och slutsatser

Under den här rubriken diskuteras resultaten av utvärderingen i förhållande till de mål för stadsodlingsprojektet som Helsingborgs stad ställt upp samt utvärderingens syfte. Avslutningsvis sammanfattas studiens slutsatser till ledning för fortsatt drift och utveckling av verksamheten.

3.1 Måluppfyllelse och framgångsfaktorer

Projekt Planteringar utan gränser startade med en tillfällig odlingsplats i Stadsparken 2010. De nuvarande odlingsplatserna är Planteringen etablerad 2011, Drottninghög etablerad 2012 samt Husensjö och Närlunda etablerade 2013. Projektet drivs av Stadsbyggnadsförvaltningen, Helsingborg stad i samarbete med andra kommunala förvaltningar samt Helsingborgshem och Svenska kyrkan. Verksamheten omfattade 2014 en projektledare/ trädgårdsmästare samt två timanställda trädgårdsmästare. Syftet med projektet Planteringar utan gränser har sammanfattats i sju punkter:

- Att skapa välbesökta mötesplatser.
- Att bidra till områdenas attraktivitet.
- Att bidra till ökad trygghet i områdena genom att fler vuxna vistas ute under eftermiddagar och kvällar.
- Att bidra till att bryta isolering och ensamhet i områdena.
- Att öka intresset för odling.
- Att utgöra en god kontaktyta som ger möjlighet till dialog mellan kommun och boende.

Utvärderingens syfte är att undersöka hur stadsodling i praktiken bidrar till stärkt social hållbarhet. Utvärderingen har försökt att besvara tre frågor:

- Vilka grupper har involverats i stadsodlingen?
- Hur har odlingen påverkat utveckling av sociala nätverk - mellan aktiva inom odlingen samt mellan kommun och invånare?
- Vilka faktorer har varit viktiga för stadsodlingens sociala effekter?

Underlaget för utvärderingen har varit besök på de aktuella platserna, intervjuer med både personer som har arbetet inom projektet och odlare som har deltagit i verksamheten. Intervjuerna med odlare på varje odlingsplats har kompletterats med enkäter samt jämförelser med liknande stadsodlingsprojekt i Göteborg, Lund och Malmö. Vår uppfattning är att den bild vi ger av odlarnas perspektiv är korrekt, men att det kan finnas nyanser och detaljer som vi inte har lyckats fånga. Det finns en relativt god spridning i ålder bland intervjupersoner och bland de som svarat på enkäten. Men detta är inte en garanti för att respondenterna är proportionerligt representativa för odlarna. Antalet intervjuer är också relativt begränsat.

Projektet har nått ut till många olika grupper av boende i de bostadsområden där odlingarna genomförs. Deltagarna har inte ett formellt medlemskap. De är inte heller registrerade som deltagare. Därför är det svårt att ge annat än ungefärliga uppgifter om antalet deltagare. Till detta kommer att det finns en starkt varierande grad av deltagande. Deltagande kan innebära en hög grad av aktivitet och delaktighet, till exempel genom planering av verksamheten. Det kan också innebära att besöka platsen vid enstaka organiserade aktiviteter. Däremellan finns många olika nivåer av aktivitet. Sammantaget uppskattar vi att minst 200 personer har varit delaktiga i någon utsträckning. Av dessa är det 25 till 30 personer som har varit aktiva inom en ”kärngrupp”. Antalet personer som därutöver besöker platserna är troligen betydligt större. Det går inte att ge en fullständig bild av vilka grupper som har varit delaktiga. Men det går att säga att projektet har nått ut till en relativt bred grupp. Det är alltså inte ett projekt som befolkas enbart av kvinnor, enbart högutbildade eller enbart infödda svenskar.

Utifrån det empiriska material som utgör underlag för utvärderingen vill vi hävda att Planteringar utan gränser har bidragit till att utveckla och förstärka sociala nätverk. Det är tre olika typer av band som har stärkts: mellan människor som är delaktiga i odlingarna; mellan de föreningar och verksamheter som är engagerade i odlingarna samt mellan kommunen (samhälle) och boende i de aktuella områdena. Stadsodlingsenkäterna som har genomförts i Göteborg och Lund bekräftar att denna typ av odling bidrar till att stärka sociala nätverk. Även tidigare utvärderingar av stadsodlingsprojekt i Malmö bekräftar denna bild.

En majoritet av de deltagande har troligen knutit nya kontakter med andra deltagare. Alla har inte gjort det och antalet nya kontakter varierar starkt. Behovet av nya kontakter varierar mellan olika människor och situationer. Det är därför inte självklart att ett projekt av den här typen bör sträva efter att maximera antalet nya kontakter mellan människor. Men det är en rimlig målsättning att stadsodling i form av gemenskapsodling ska bidra till att stärka banden mellan boende i ett område. Odlingen bidrar till social hållbarhet genom att människor med ett starkare nätverk har lättare att dela kunskaper och erfarenheter och ta hjälp av varandra.

Projekt Planteringar utan gränser har visat sig bidra till att stärka den sociala hållbarheten i de områden där verksamheten finns.

Även föreningar och kommunala verksamheter har nytta av det nätverk som utvecklas genom odlingen. Det kan handla om att dela resurser eller att överbrygga motsättningar mellan grupper. Genom att odlingarna har fungerat som en gemensam angelägenhet har föreningar och kommunala verksamheter mötts, samarbetat och haft en möjlighet att utforska potentialen för ytterligare samverkan. Projekt planteringar utan gränser har på så sätt bidragit till att stärka infrastrukturen för social hållbarhet.

De intervjuade kommunala representanterna upplever att projektet har underlättat deras kontakter med boende. Många, men inte alla, av deltagarna säger sig ha fått ett större intresse för sin stadsdel genom att de deltar i odlingen. En del tror dessutom att deras deltagande kan vara till nytta då de söker jobb eller bostad.

Effekterna på den sociala hållbarheten kan förklaras med utgångspunkt från verksamheten som sådan, det vill säga odlingen och de arrangemang som genomförts på odlingsplatserna. De kan också förklaras med utgångspunkt från valet av odlingsplatser och hur verksamheten är organiserad.

Odlingen är i sig en viktig aktivitet. Den ger deltagarna en anledning att besöka platserna och den är ett intresse som delas av deltagarna. Att man odlar tillsammans innebär att det vistas människor på platserna, vilket i sig gör dem mer attraktiva. Odlingarna är öppna för alla. Även de övriga aktiviteterna är öppna för alla. Det finns en frihet för deltagarna att välja hur engagerade de vill vara. Verksamheten har varit inriktad på att ge deltagare en möjlighet att själva bidra med idéer och engagemang. Många uttrycker att de uppskattar den möjligheten. Det ger dem en möjlighet att forma sin vardagsmiljö. Några har valt att vara mycket engagerade, andra måttligt engagerade i verksamheten. Vissa har nöjt sig med att bara vara besökare. Troligen har merparten av de människor som använder parkerna uppfattat odlingen som en verksamhet där de kan få vara med. Vi har inte hittat något tecken på motsatsen, det vill säga att människor har känt sig exkluderade från att använda eller besöka platserna.

En central plats, där många rör sig, och en samlad struktur framstår som viktiga framgångsfaktorer. Det ska vara en plats som alla kan känna tillhörighet till. Det är troligen också viktigt att odlingsplatserna inte är alltför tydligt avgränsade, eftersom det kan skapa en osäkerhet om vem som får vara delaktig. De studerade odlingsplatserna i Helsingborg har i hög utsträckning engagerat kvinnor och flickor som sett dem som trygga platser och viktiga mötesplatser. Detsamma tycks gälla också för äldre, antingen man är engagerad eller bara besökare. För familjer framstår nära tillgång till lekvänlig miljö som viktig.

Något som tydligt skiljer organisationen av Planteringar utan gränser från de jämförda projekten är att det både finns trädgårdsmästare som faciliterar odlingen

och att kommunen samverkar med andra organisationer. Det är ideella organisationer, bostadsföretag och olika kommunala verksamheter som stöttar eller är delaktiga i verksamheten. Organisationen av Göteborgs stads projekt Stadsnära odling bygger på att det finns eller bildas en förening vid varje odlingsplats och att denna förening tar ansvar för odlingen. Det innebär att de nya stadsodlingarna har rimliga förutsättningar att fungera även utan kommunalt stöd. Men strategin kan innebära att det främst blir resursstarka grupper som inkluderas, det vill säga personer med kunskap om och beredskap för att arbeta organisatoriskt. Organisationen av stadsodlingen i stadsdelen Rosengård i Malmö har byggt på att odlingsinspiratörer har stöttat intresserade kommunala verksamheter, föreningar och enskilda som velat starta odlingar. Därmed har verksamheten nått ut till grupper som inte själva haft kunskap eller kapacitet för att på egen hand starta en odling. Men i Malmö har odlingarna haft en mycket varierande organisatorisk förankring. Detta kan innebära att odlingarna i många fall kan ha svårt att leva kvar utan stöd från odlingsinspiratörer.

En framgångsfaktor i Helsingborg är sannolikt kombinationen av en stark lokal organisatorisk förankring samt att trädgårdsmästarna har funnits både som en resurs för själva odlandet och som en resurs för att stärka nätverket runt respektive odling. Det har inneburit att både människor utan ett existerande nätverk eller stark förankring i samhället och människor med god förankring i samhället har kunnat delta. Vidare innebär samarbetet med redan existerande organisationer att det finns rimliga förutsättningar för att odlingarna kan finnas kvar utan kommunalt stöd. Men utan trädgårdsmästarens insatser kan ändå svagare grupper riskera att hamna utanför.

3.2 Slutsatser och råd för utveckling av stadsodling

Helsingborgs modell för stadsodling framstår som föredömligt robust, och en fortsatt utveckling kan byggas på den grund som lagts. Genom att stadsodlingen genomförs i samarbete med existerande organisationer som ideella organisationer, företag och andra kommunala verksamheter kan kommunen nå ut till grupper som redan är organiserade. Med kommunalt anställda trädgårdsmästare kan kommunen dessutom nå grupper som saknar den förankringen. Samarbetet med existerande organisationer kan stärka odlingsverksamhetens förankring i den lokala miljön. Samtidigt kan samarbetet stärka de medverkande organisationerna. De platser som väljs för eventuellt nya stadsodlingar bör vara placerade så att de är tillgängliga och upplevs som offentliga av de boende i omkringliggande områden. De kan då bidra till ökad trygghet i människors vardagsmiljö, inte minst för kvinnor, flickor och äldre. En trygg, lekvänlig miljö ökar också möjligheten för föräldrar och barn att delta i verksamheten. Odlingarna bör ses både som platser för aktivt deltagande

av intresserade odlare och som platser som kan upplevas och uppskattas av människor som inte vill vara delaktiga i odlandet.

